

1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

Javaslat a

*„Na berínskom moste/A berényi hídon
című népdalgyűjtemény és CD ”*

[települési/tájegységi/megyei/külhoni magyarság] értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Hanó Krisztina

Mezőberény, 2015. augusztus 11.

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Mezőberényi Szlovákok Szervezete

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: ***Borgula Györgyné***
Levelezési cím: ***5650 Mezőberény, Jeszenszky u. 21.***
Telefonszám: ***20/2222-435***
E-mail cím: ***raffayj@citromail.hu***

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése

***„Na berínskom moste/A berényi hídon
című népdalgyűjtemény és CD ”***

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☒ <i>kulturális örökség</i>	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus	

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

települési tájegységi megyei külhoni magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

A berényi hídon, Mezőberényi szlovák népdalok című kötet Mezőberényben jelent meg 2000-ben, a Millennium évében. A népdalok gyűjtői, lejegyzői: Hentz Lajos - egykori berényi tanító - /a dalok 50%-át gyűjtötte/, Eva Krekovičová - szlovákiai néprajzkutató- /a dalok 20%-át gyűjtötte/ és Ocsovszki Ildikó - népművelő - /a dalok 30%-át gyűjtötte fel/.

Az alföldi szlovákok népdalkincsének nagy része a bartóki rendszerezés szerinti új stílusba sorolható, a mai szlovák népdalkörök szinte kizárólag ezeket a dalokat éneklik szívesen és tekintik sajátjuknak. Szép számmal akadnak azonban régi stílusú, illetve a két említett kategória egyikébe sem sorolható dallamok is, melyek nagy részét azonban a mai adatközlők már nem ismerik, idegen dallamként fogadják. Ezeknek a régies szlovák dallamoknak a gyökerei a középkorba, vagy annál korábbra nyúlnak vissza, amikor a vándorzenészek révén sok dallam egész Európát bejárta, és eljutott a szlovák népi kultúrába is.

A gyűjtemény 118, különböző stílusú, szlovák népdalt, kiszámolókat, mondókákat, karácsonyi, újévi köszöntőket, egy magyar szövegű névnapi köszöntőt valamint magyar nyelvű lakodalmas dalokat tartalmaz. A népdalokat a könyv szerkesztője, Ocsovszki Ildikó, témájuk alapján csoportosította a következő fejezetekbe:

<i>I. Detské hry</i>	<i>Gyermekjátékok</i>
<i>II. Výročné zvyky</i>	<i>Jeles napok szokásai</i>
<i>A/ Vianočné spevy, vinše</i>	<i>A/ Karácsonyi énekek, köszöntők</i>
<i>B/ Vinše k meninám</i>	<i>B/ Névnapi köszöntők</i>
<i>C/ Jarné hry, dievčenské</i>	<i>C/ Tavaszi lányjátékok</i>
<i>III. Na priadkach</i>	<i>Fonóbeli szokások</i>
<i>A/ Hry, žartovné piesne</i>	<i>A/ Játékok, tréfás dalok</i>
<i>B/ Vyspievanie mladých</i>	<i>B/ Párosítók</i>
<i>IV. Svadobné obradné piesne</i>	<i>Lakodalmas szokásdallamok</i>
<i>V. Lyrické piesne</i>	<i>Lírai dalok</i>
<i>VI. Balady</i>	<i>Balladák</i>
<i>VII. Vojenské a zbojnícke piesne</i>	<i>Katona és betyárdalok</i>
<i>Zábavné piene</i>	<i>Mulatós dalok</i>

A berényi hídon Mezőberényi szlovák népdalok CD Mezőberény 2005.

A Na berínskom moste/"A berényi hídon" című CD 2003-ban készült az azonos című népdalgyűjtemény alapján. Szerkesztője Ocsovszki Ildikó, aki akkoriban népművelőként dolgozott Mezőberényben, és énektanárnőként és

népdalkörvezetőként sok dalt gyűjtött és tanított a dél-alföldi szlovákok körében. A CD-n közreműködik a békéscsabai Ludas zenekar, Majorosi Marianna, Majorosi Tímea és Agod Aliz. A további csokrokat a Békéscsabai Orgován népdalkör és a Ruzsicska Vegyeskar énekesei, valamint a Csorvási Alapművészeti Iskola citerásai szólaltatják meg. Ezen kívül két összeállításban kíséret nélküli szólót énekel maga a szerkesztő.

1. Lindora, lindora

A dalcsozor zömmel csárdásdallamokból áll; szerelemről, mulatozásról szól. A harmadik népdal (Široký jarček) ugrós dallam, mely két fiatal évődő párbeszéde. A csokor mulatós dallammal zárul.

A felvételen a Ludas zenekar játszik, énekelnek Majorosi Marianna és Majorosi Tímea népdalénekesek.

2. A „János napi köszöntő és mulatós”

Ez az összeállítás az egykori névnapozás szokását eleveníti fel, amikor a gazdát az evangélikus szlovákok Mezőberényben az 1600-as éveket idéző régies dallammal magyar nyelven köszöntik. Békéscsabán ilyenkor cigányzenekarral szerenádoztak a gazda ablaka alatt.

A felvételen a Ludas zenekar játszik, énekel az Orgován népdalkör és Agod Aliz szólóénekes.

3. Karácsonyi és újévi énekek.

Karácsonykor és újévkor a berényiek a rokonok ablaka alatt köszöntőket (vinše), vagy imakönyvből, a Tranosciusból egyházi énekeket énekeltek. Ez a három dallam köszöntő, más néven koleda. Szövegeik ócseh elemeket is tartalmaznak.

Énekel: Ocsovszki Ildikó.

4. Fonó

A fonóban a lányok a férjhez menésről, a párkeresésről énekelnek a legtöbbet. Ha elfáradtak, vagy megjöttek a legények, tréfás játékokkal szórakoztatták egymást.

A mezőberényi szlovák fonóból adnak ízelítőt a Csorvási Alapművészeti Iskola citerásai.

5. Tavaszi lányjátékok, libás dalok

A Berény környéki tanyákon minden lányos háznál sok libát tartottak, hiszen kellett a tolluk a hozományba. Tavasztól őszig a gyerekek feladata volt a libák legeltetése a réten. Az állatok őrzése mellett jókat énekeltek,

játszottak a szabadban. A naphívogató és a játékba hívó dalok eredetileg a tavaszi rítus részei voltak. Ma gyerekdalok.

Az összeállításban a Ludas zenekar kíséretében Agod Aliz énekel.

6. Dalok a katonaéletről

Különlegesen régies dalszövegek kerültek elő Garainé Plavec Mária adatközlő füzetéből, akinek édesapja kezdte el lejegyezni a dalszövegeket. Szerencsére Garai néni mindegyik dalnak emlékezett a dallamára is, így sikerült őket megőrizni az utókor számára. A gyűjtő - Ocsovszki Ildikó - kedvencei ezek a régies dallamok, ezért saját maga énekelte őket CD-re.

7. Katonadalok

A mezőberényi szlovákok népdalkincse igen sok katonadalt tartalmaz.

A katonadalokból összeállított csokrot a Csabianszka Ruzsicska Vegyeskar énekli. Szólót énekel Agod Aliz. Közreműködik a Ludas zenekar.

8. Lakodalmas

A CD utolsó összeállítása a mezőberényi lakodalom tömör keresztmetszete, annak egy-egy mozzanatát idézi fel.

- Bol som včera večer volat'

- hívogatás

(A dal nem hívogató szokásdallam, csak a hívás motívuma miatt került a csokor élére.)

- Čierna vlna na bielom baranci

- lánykéreőről, a menyasszony elviteléről szóló tudósító ének

- Furmani idú

- a menyasszony elvitele

- Zahučali hory

- kontyolás (čepčenie)

- Takvo sa mi diovča páči

- mulató (ugrós tánc)

- Takvo som si diovca zamiloval

- mulató (csárdás)

Az összeállításban Agod Aliz, Majorosi Marianna és Majorosi Tímea énekel a Ludas zenekar kíséretében.

Na berínskom moste : l'udové piesne z Pol'ného Berinčoka / zbierku zost. Ildika Očovská ; piesne zbierali Lajos Hentz [et al.] ; [vydav. Organizácia Slovákov v Pol'nom Berinčoku]

Forrás: <http://nektar.oszk.hu/en/manifestation/1073174>

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

Mezőberény háromnemzetiségű település: magyarok, németek és szlovákok élnek itt együtt, akik a XIX. század végéig szigorúan elkülönültek egymástól. Nemcsak más-más részén éltek Mezőberénynek, de máshogyan

építkeztek, öltözködtek, étkeztek, mások voltak mindennapi és ünnepi szokásaik, mást énekeltek, máshogyan táncoltak; különböző kultúrával rendelkeztek.

A mai városról az 1720-as évektől beszélhetünk. Más települések, így Mezőberény is szervezett telepítési akció során éledt újra. Az első telepesek szlovákok voltak, 1723-ban Madarász András vezetésével érkeztek felvidéki megyékből és az Alföld északi területéről. Őket 1725-ben német telepesek követték, főként Württembergből, Svábföldről és Magyarország nyugati megyéiből.

A magyar családok 1730-as évektől a környező falvakból és a szomszédos megyékből költöztek a településre. A letelepült lakosság három lakókörzetben egymástól elkülönülten helyezkedett el. Mindhárom népcsoport a protestáns felekezethez tartozott, ez egyik alapja volt a későbbi békés egymás mellett élésnek, egymás elfogadásának.

Mindegyik közösség felépítette saját templomát. Az így létrejött terek körül alakult ki a sajátos háromközpontú település-szerkezet, melyet - főként kulturálisan -, Berény a XX. század közepéig megőrzött.

A XX. század második részétől egyre szaporodó vegyes házasságok, a különböző nemzetiségek keveredésével, a magyar, német és szlovák népcsoport egymásra ható, termékenyítő hatásának köszönhetően, az egy-egy nemzetiség jellegzetes dalai közkinccsé váltak. Sok olyan népdal született, vagy fogalmazódott újra a másik nemzet nyelvén, mely ugyanazzal a dallammal élt, és amelyeknél már nem lehetett nyomon követni, melyik volt előbb. Keveredtek a jegyek, nem ismerhető fel, ki volt az adó, ki volt a kapó, mindhárom népcsoport ugyanúgy magáénak vallja. Ezek a népdalok már túlmutatnak önmagukon, általuk ismerszik meg az a mezőberényi ember, aki itt él a három népcsoport egymásra hatásának közepette.

A népdalok keletkezésükkor fontos szerepet tölthettek be az emberek életében. Segítségükkel megfogalmazták, dalba öntötték érzelmeiket, dúdolták bánatukat, s világgá énekeltek boldogságukat, míg lelkük vissza nem talált a megszokott ösvényre. A népzene és népdal, zenei anyanyelvünk, melynek ápolása; megismerttetése és megszerettetése fontos feladat. Olyan újratanulandó, értékes örökségünk, melyet minél többen ismerünk, annál gazdagabbak vagyunk. A Berényi hídon című népdalgyűjtemény és CD olyan elfeledett szlovák dallamokat tartalmaznak, melyek a dél-alföldi szlovákok népdalkincséből valók, s éppen ezért számukra a legértékesebbek. Jó pár dallam az európai örökség része is. A gyűjtemény elsősorban a mezőberényi szlovák embereknek készült, de a bennük szereplő dalok ismertek lehetnek az itt élő német és magyar nemzetiségűeknek egyaránt. Azért, hogy a nyelvet nem ismerők is könnyen tájékozódhassanak a könyvben, a kötet és a fejezetek címe magyar nyelven is fel lett tüntetve. Megkönnyíti a dalok

felidézését, hogy a dallamokat a laikusok számára könnyen olvasható, kiénekelhető hangnemben jegyezte le a könyv szerkesztője.

2000. augusztus 18-án Mezőberényben, a Berényi Napokon a Mezőberényiek Világtalálkozója keretein belül került sor a Szlovák tárgyi emlékek című kiállítás megnyitójára, melyen bemutatták az Ocsovszki Ildikó által szerkesztett „A berényi hídon” című szlovák népdalgyűjteményt. Helyszín a II. Kerületi Szlovák evangélikus Egyház Idősek Napközi Otthona volt.

A kötet kétszáz oldalas, az egyes szokásokhoz kapcsolódóan - nyolc fejezetben - száztizennyolc népdalt tartalmaz. Ötszázharminc példányban jelent meg.

Ocsovszki Ildikó hosszú évek óta azon fáradozik, hogy az elfeledett szlovák dallamokat felelevenítse, újra megismertesse a dél-alföldi szlovákokkal. Ezzel a szerkesztett kötetrel és hangzó anyaggal szeretné megkönnyíteni az újratanulást, és érzékeltetni, milyen gazdag és értékes népdalkincsrel rendelkezik a szlovák hagyomány.

Megőrzendő értékünk.

<http://konyvtar.mezobereny.hu/index.fcgi?rx=&nyelv=hu&stype=1&stype2=&menuparam5=125&heaAdat=189>

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

http://www.napkut.hu/naput_2007/2007_07/084.htm

<http://konyvtar.mezobereny.hu/index.fcgi?rx=&nyelv=hu&stype=1&stype2=&menuparam5=125&heaAdat=189>

<http://nektar.oszk.hu/en/manifestation/1073174>

<http://konyvtar.mezobereny.hu/index.fcgi?rx=&nyelv=hu&stype=1&stype2=&menuparam5=125&heaAdat=1273>

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek

Ajánlás "A berényi hídon" című népdalgyűjtemény és CD Települési értéktárba történő felvételéhez

Mezőberény történelmét 3 nemzetiség határozza meg.

Az 1720-as években Békés megye a Harruckern család tulajdonába került. Ekkor kezdődött az elnéptelenedett vidék tudatos benépesítése, az újratelepítés, báró Harruckern János György vezetésével. Mezőberény is szervezett telepítési akció során éledt újra.

Az első telepesek szlovákok voltak, 1723-ban érkeztek felvidéki megyékből és az Alföld északi területéről. Őket 1725-ben német telepesek követték, a magyar családok 1731-ben a környező falvakból és a szomszédos megyékből költöztek a településre.

A letelepült háromnyelvű lakosság a XIX. század végéig három lakóközvetben egymástól szigorúan elkülönülten élt, saját kultúrájukat, hagyományait ápolva.

Később a egyes házasságok által eltűntek a határok, eltűnőben volt a városban a szlovák nyelv, feledésbe merülőben voltak a szlovák dallamok.

Az 1990-es években éledt fel a helyi szlovákokban az identitástudat, 1992-ben megalakult a Mezőberényi Szlovákok Szervezete, 1994-ben Szlovák Kisebbségi Önkormányzat, majd 1997-től a „tót” óvodában is elindult a szlovák nemzetiségi nevelés.

A mezőberényi szlovákok nemzetiségi kultúrájának átörökítéséhez, fennmaradásához járul hozzá ez a gyűjtés, amiben a Szlovák Pávakör és a Nefelejcs, „tót” óvoda gyermekei számára is található dalokat, gyermekjátékokat.

A város ma is 3 nemzetiségűnek vallja magát, a szlovák kultúra szerves része a város életének.

A fenn leírtak alapján javaslom „A berényi hídon” című népdalgyűjtemény és CD felvételét a Települési Értéktárba.

Ollé Mária

nemzetiségi óvodapedagógus
a Mezőberényi Szlovákok Szervezete tagja

3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

Hozzájárulási nyilatkozat

Alulírott Borgula Györgyné hozzájárulok, hogy az információkat, melyeket
a

Javaslat a

„Na berínskom moste/A berényi hídon
című népdalgyűjtemény és CD ”
települési értéktárba történő felvételéhez

című adatlap tartalmaz, a Mezőberény Települési Értéktár Bizottság (egyéb értéktárba kerülés esetén az aktuális értéktári bizottság) az ide vonatkozó jogszabályok figyelembe vétele mellett szabadon felhasználhatja.

Hozzájárulok továbbá, hogy az érték valamely értéktárba történő felvétele esetén, az értéktárak számára készített internetes oldalon és a TV-csatornák által felvett, vágott anyagokban, valamint az értékeket bemutató reklámokban megjelenjen.

Mezőberény, 2015. augusztus 11.

Borgula Györgyné

